

GLASBA 1

ZVOK

ZVOK- vse kar slišimo,

lahko ga opredelimo s:

- ❖ **FREKVENCO** zvočnega tlaka (višina tona) (Hz),
- ❖ **AMPLITUDO** zvočnega tlaka (jakost tona) (dB).

ZVOK – zvočno valovanje s frekvencami v slišnem območju ušesa 20 – 20 000 Hz.

infrazvok

ultrazvok

ZVOČNI POJAVI

- ❖ **ŠUM** : - neenakomerno valovanje,
- ropot, šumenje, prasketanje,
- ne moremo določiti tonske višine (ne moremo zapeti)
- ❖ **ZVEN** : - ima lastnost šuma in tona,
- ima približno tonsko višino,
- lahko izvedemo na različna tolkala (ritmična)
- ❖ **TON** : - enakomerno valovanje,
- natančno določena tonska višina (note)
- lahko zapojemo in zaigramo na glasbila

Zvočni pojavi se razlikujejo po:

- **VIŠINI** - frekvenca določa višino tona, velja dogovor da je ton $a^1=440\text{Hz}$ → lahko izračunamo vse druge tone,
- **JAKOSTI** - (decibel) Graham Bell izumil telefon → 1 bel preveliko → decibel
- **BARVI** - tudi če imamo zavezan oči prepoznamo glas prijatelja, to povzročajo alikvotni/delni toni, ki se izražajo v natančnih nihajnih razmerjih
- **TRAJANJU** - kratki, dolgi,
- **POLOŽAJU V PROSTORU** - lahko določimo smer zvoka → od kod prihaja

Človeško uho: zunanje, srednje, notranje,

Glasbo poslušamo na različnih stopnjah:

- **ZVOČNA KULISA** (glasba nas obdaja, ne da bi se zavedali, npr. v trgovini),
- **POSLUŠANJE NA ČUSTVENI RAVNI** (poslušamo glasbo, ki nam je všeč, jo dobro poznamo, se dobro počutimo),
- **AKTIVNO POSLUŠANJE GLASBE** (če določene glasbe ne poznamo dovolj in jo želimo razumeti, jo dobro poznati, želimo ustvariti svoje mnenje, npr. v šoli)

TONSKO GRADIVO

Interval, melodija, lestvica, večglasje, akord, harmonija

- **INTERVAL** je razdalja med dvema tonoma, delimo po obsegu (sekunda, prima, terca..) in vsebini (čisti, veliki, mali..), nastopajo lahko sozvočno ali razloženo,
- **MELODIJA** je urejeno zaporedje intervalov,
- **LESTVICA** je urejeno zaporedje tonov;
  - **MALOSTOPENJSKE LESTVICE**-glasba prvih kultur:2-4 toni,
  - **PENTATONIKA**-predantične kulture (Kitajska):5 tonov,
  - **SREDNJEVEŠKI MODUSI**-izhajajo iz srednjeveške krščanske glasbe;glasba med 8-16 stol.=MODALNA
  - v 17. stol. se utrjuje glasba dveh modusov;
    - iz jonskega → **DUR** (trd)
    - iz eolskega → **MOL** (mehak)
  - konec 19. stol. se začne uveljavljati lestvica iz samih poltonov (**KROMATIČNA**) in celih (**CELOTONSKA**)
- **VEČGLASJE** se je v umetni glasbi razvijalo postopoma, najprej z uvajanjem ležečega spodnjega glasu in drugega glasu

- **AKORD** je sočasno zvenenje treh ali več različno visokih tonov (četvero-zvok, peterozvok..) Polikord-sočasno zvenenje različnih trizvokov, cluster-sozvočje sekund→glasbeni grozd
- **HARMONIJA** ima 2 pomena:
  - 1. v filozofiji pomeni skladnost, lepoto,
  - 2. veda o akordih in njihovi medsebojni povezanosti

ČAS V GLASBI

Tempo, ritem, metrum

- ❖ **TEMPO** - hitrost izvajanja glasbe; na podlagi umirjenega srčnega utripa (60-70 udarcev na minuto) je počasen tempo, iznajdba metronoma → natančno določimo hitrost, označimo ga lahko kot:
  - počasen (largo),
  - zmeren (moderato),
  - hiter (allegro)

glasbeno pripoved lahko skladatelj popestri s prehitevanjem, zadrževanjem,...

AGOGIKA-zelo majhne spremembe tempa,

izvajalcu so v pomoč navodila o značaju glasbe: dolce, cantabile, furioso
- ❖ **RITEM** - različno trajanje zvočnih pojavov; zapisujemo z grafičnimi znaki, pavzami, notami
vrste: tango, bolero, ča-ča-ča, samba,
 ritem lahko izvajamo tudi na svojem telesu »**body percussion**«
- ❖ **METRUM** - osnovni glasbeni utrip, ki se izrazi z menjavanjem poudarjenih in nepoudarjenih dob
osnovna metruma:
  - DVODOBNI
  - TRIDOBNI

kažeta se z **onomatopoetskim oponašanjem metričnih pojavov:**

-ura(tik-tak)   -žogica(ping-pong)   -zvonovi(bim-bam)

TAKT - vidna podoba metruma oz. vsebuje točno določeno število poudarjenih in nepoudarjenih dob:

→ DVODOBNI TAKTOVSKI NAČIN: $\frac{2}{4}, \frac{6}{8}, \frac{22}{24}, \frac{6}{8}, \frac{2}{2}$

→ TRIDOBNI TAKTOVSKI NAČIN: $\frac{3}{4}, \frac{8}{8}, \frac{3}{4}, \frac{8}{8}$

GLASBENI ZAPIS

Glasba najprej prenašala z ustnim izročilom

NOTACIJA je glasbeni zapis: VIŠINE in trajanja zvokov,

JAKOSTI,

HITROSTI,

ZNAČAJA GLASBE z znaki in pojmi.

1. **ČRKOVA NOTACIJA** - v stari Grčiji

- tonska višina označena

- ritem določa besedilo,

- ločili starogrško notacijo za vokalno in inštrumentalno glasbo

2. **KORALNA NOTACIJA** - 8. stol.

- prvi zapisi v nevmah → nakazovale potek melodije

3. **KVADRATNA NOTACIJA**

- zapis na črtah v razdalji terce

- GVIDO AREŠKI - utemeljil tonski sistem s 6-stopenjsko diatonično lestvico; SOLMIZACIJSKI

ZLOGI

4. **MENZURALNA NOTACIJA** – pojavi v 13. stol., izpopolnjuje do 16. stol.

-natančno opredeljena razmerja med trajanji notnih vrednosti

5. **OKROGLA NOTACIJA** – obdobje baroka

-notacija kot jo poznamo **danes**

-iznajdba **tiska** pospeši razvoj notacije

GRAFIČNI ZAPISI – skladateljem obstoječi notni zapis ne omogoča zadostnih možnosti izražanja

IMPROVIZACIJA – sprotno ustvarjanje izvajalca

HOMOFONIJA – večglasje z izstopajočo melodije, ki se najpogosteje pojavi v zgornjem glasu

POLIFONIJA – večglasje enako pomembnih glasov, ki se gibljejo samostojno → najstrožje polifone

oblike so: kanon, imitacija, fuga

OBLIKOVANJE GLASBE

V arhitekturi, kiparstvu, poeziji, slikarstvu oblika na prvi pogled, pri glasbi pa ne.

OSNOVNE OBLIKOVNE ENOTE

- **MOTIV** – najmanjša osnovna glasbena oblika, izhodiščna ideja skladatelja, nosi težnjo nadaljevanja,
- **TEMA** – glasbena enota, ki daje glasbi IZRAZ in ZNAČAJ, nosi težnjo po nadaljevanju
- **MELODIJA** – urejeno zaporednje intervalov v smiselno in zaokroženo celoto, nima težnje po nadaljevanju-lahko stoji samostojno, otroške & ljudske pesmi

OSNOVNA NAČELA OBLIKOVANJA

- **EVOLUCIJSKI NAČIN** – glasba razvije iz enega motiva
- **ARHITEKTONSKI NAČIN** – motivi se kot jasno vežejo v večje enote

OSNOVNE GLASBENE OBLIKE

- ❖ DVODELNA PESEMSKA OBLIKA (renesansa, barok)
- ❖ TRODELNA PESEMSKA OBLIKA (klasicizem, romantika, današnji čas)

RONDO – izhaja iz družabne plesne pesmi, v 17. stol. se je ta oblika pojavila tudi v instrumentalni glasbi

VARIACIJE - različnost- eden izmed postopkov, ki ga uporabljajo skladatelji pri kompoziranju (obdobje baroka)

v **renesansi** in **baroku** nastajale daljše, ciklične skladbe sestavljene iz več delov:

- MOTET, MADRIGAL, SAMOSPEV
- SUITA
- KONCERT
- SONATA/SIMFONIJA
- OPERA, KANTATA, ORATORIJ

